

วิธีการศึกษาและการเขียนคำตอบข้อสอบวิชากฎหมาย

การศึกษาวิชากฎหมาย

การศึกษาวิชากฎหมายหรือวิชานิติศาสตร์ก็เหมือนกับการศึกษาวิชาอื่น ๆ ทั่วไปที่สำคัญนักศึกษาจะต้องมีความสนใจในวิชานั้นๆ ก่อนและจะต้องตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่เสียก่อนว่า ความสำเร็จในการศึกษานั้น คือ ความปรารถนาอันแรงกล้าของตน

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ให้หลักสำคัญในการตั้งปณิธานให้แน่วแน่ว่าควรใช้หลักอภิปรัชชา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ กล่าวคือ

(1) ฉันทะ คือ ความรักใคร่ ผู้เรียนต้องมีความรักในวิชาที่เรียน ถ้ายังไม่รักก็ต้องปลุกรักขึ้นให้ได้ ผู้เรียนอาจจะเรียนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่รู้เรื่องจริง ๆ แต่ถ้าผู้เรียนหวังจะสอบวิธีพิจารณาความแพ่งให้ผ่าน ต้องปลุกให้รักกฎหมายดังกล่าวก่อนโดยหลับตาให้เห็นภาพว่า ตั้งแต่เริ่มต้นฟ้องคดีจนถึงบังคับคดีให้เป็นเรื่องราว น่าสนุกสนใจ เช่นนี้ เป็นการปลุกฝังให้มีความรัก

(2) วิริยะ คือความพากเพียร ผู้เรียนจะรักเรียนวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วไม่อ่านหนังสือก็ยอมสอบไม่ผ่าน ฉะนั้นเมื่อรักจะเรียนก็ต้องขยันพากเพียรอ่านหนังสือ คั้นคว้าตำรับตำราต่างๆ ประกอบด้วย

(3) จิตตะ คือ ต้องเอาใจจดจ่อกับวิชานั้น จิตใจของผู้เรียนๆ ต้องบังคับให้จดจ่อกับวิชาที่เรียนนั้น ไม่ใช่กำลังนั่งเรียนอยู่ แต่ใจไปอยู่มาบุญครอง

(4) วิมังสา คือ ต้องมีการทบทวนไตร่ตรองกลับไปกลับมาในวิชาที่เรียน

ระบบการศึกษา “SQ 3 R”

ในปัจจุบัน มีวิธีการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งอาจนำมาปรับเข้ากับการศึกษาวิชากฎหมายได้อยู่หลายวิธี แต่วิธีการศึกษาที่น่าจะพิจารณาเป็นอย่างยิ่งคือ ระบบการศึกษาแบบ “SQ 3 R”

ระบบการศึกษาแบบ “SQ 3 R” เป็นวิธีการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งก่อนหน้านั้นได้มีการค้นคว้าและวิจัยกันเป็นอันมากว่า การศึกษาในชั้นอุดมศึกษาอย่างไรจึงจะได้ผลดีที่สุด ในที่สุดศาสตราจารย์ฟรานซิส บี. ร็อบบินสัน (Francis B. Robinson) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาแห่ง Ohio State University ได้คิดค้นระบบการศึกษาที่มีชื่อเสียงที่สุดระบบหนึ่งขึ้น เรียกว่า “The SQ 3 R Method of Study”

คำว่า “SQ 3 R” นั้น เป็นอักษรย่อมาจากคำสำคัญ 5 คำด้วยกัน กล่าวคือ

S = Survey (การสำรวจเค้าโครงวิชาที่เรียน)

Q = Question (การตั้งปัญหาถามตัวเอง)

R = Reading	(การอ่าน)
R = Reciting	(การทบทวนจากความทรงจำ)
R = Revising	(การอ่านทบทวน)

(1) การสำรวจเค้าโครงวิชาที่เรียน (survey)

เมื่อเริ่มศึกษาวิชาใดวิชาหนึ่งในตำราเล่มใดเล่มหนึ่ง นักศึกษาพึงอ่านเพื่อให้รู้วัตถุประสงค์ของตำราเรียนนั้นเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษาต้องอ่านคำนำและสารบัญ (table of contents) ของเรื่อง รวมตลอดทั้งสารบัญค้นหาเรื่องหรือดัชนี (index) ซึ่งอยู่ที่ท้ายเล่มและอ่านข้อความในตอนสรุปของแต่ละบท ถ้าหากมี โดยสังเขปก่อน

(2) การตั้งปัญหาถามตัวเอง (question)

นักศึกษาก็ควรที่จะตั้งปัญหากว้าง ๆ ถามตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่ผ่านมาของตนมาว่า มีปัญหาและข้อจำกัดประการใดบ้าง การตั้งปัญหาถามตนเองนี้ มีประโยชน์หลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการบังคับให้นักศึกษาตั้งใจจดจ่ออยู่กับเรื่องที่ต้องศึกษา และยังเป็นการบังคับให้นักศึกษาได้ตรง และประมวลความรู้เท่าที่มีอยู่ในเรื่องนั้นเสียก่อนที่จะศึกษาในรายละเอียดต่อไปอีก ถ้าหากนักศึกษาดังต้นเป็นคนเจ้าปัญหาอยู่ตลอดเวลาเช่นนี้ นักศึกษาก็จะมีวิจรรณญาณในการที่จะอ่านตำราเล่มนั้นได้ดี โดยใคร่ครวญข้อคิดเห็นของผู้เขียนตำราเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของตนเองไปด้วย เป็นต้นว่า นักศึกษาอาจจะถามตนเองว่า ผู้เขียนมีหลักฐานอันใดสนับสนุนข้ออ้างของตน และคำกล่าวของผู้เขียนนั้นสอดคล้องกับเรื่องที่นักศึกษารู้อยู่แล้ว หรือมีความเชื่ออยู่ก่อนหรือไม่ วิธีการนี้เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับใช้ประกอบในการอ่านตำรา

(3) การอ่าน (reading)

นักศึกษาก็ควรที่จะอ่านตำราอย่างละเอียดถี่ถ้วน ถ้านักศึกษาเป็นคนอ่านหนังสือได้เร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอ่านหนังสืออ่านเล่น นักศึกษาไม่ควรอ่านตำราเรียนในอัตราความเร็วเท่ากับการอ่านหนังสืออ่านเล่น เพราะตำราเรียนมีรายละเอียดให้นักศึกษาขบคิดตามไปด้วยมาก อนึ่ง ตำราส่วนมากมักจะจัดวางเค้าโครงของตำราไว้เป็นบท เป็นตอน และเป็นวรรคอย่างมีระเบียบ นักศึกษาสามารถที่จะติดตามประเด็นในเรื่องได้เป็นลำดับไป ในกรณีที่ตำราเล่มนั้นมีแผนภาพอธิบายเรื่องต่าง ๆ นักศึกษาก็ควรที่จะคัดลอกแผนภาพนั้นออกมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และทำความเข้าใจโดยละเอียดต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่แสดงในแผนภาพซึ่งง่ายแก่การศึกษา นักศึกษาไม่ควรที่จะอ่านข้ามแผนภาพไป เพราะปรากฏเสมอว่า นักศึกษาจับประเด็นแห่งเรื่องนั้นไม่ได้ ก็เนื่องมาจากมิได้พิจารณาแผนภาพต่าง ๆ ที่ประกอบหนังสือเล่มนั้น นอกจากนั้น สำหรับแผนภาพ (graphs, tables and diagrammes) เหล่านี้ ถ้าได้ใช้เวลาพิเคราะห์ศึกษา

อย่างประณีตแล้ว นักศึกษาจะรู้ว่าจดจำได้ง่าย และรวดเร็วกว่าการที่จะศึกษาจากถ้อยคำที่ปรากฏ ในตำราเล่มนั้น โดยเฉพาะเสียอีก

(4) การทบทวนจากความทรงจำ (recting)

การอ่านตำราใดก็ตาม ถ้าอ่านแต่เพียงเที่ยวเดียว ย่อมไม่เป็นการเพียงพอที่นักศึกษาจะจดจำสารัตถะได้ทั้งหมด ดังนั้นวิธีการศึกษาที่ดีก็คือ นักศึกษาจะต้องพยายามทบทวนจากความจำว่า เรื่องที่ตนได้อ่านไปนั้นมีประเด็นและเนื้อหาอะไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม ในการทบทวนจากความทรงจำนั้น จะต้องมิใช่เป็นการเรียนแบบท่องจำขึ้นใจ หรือเป็นการท่องเพื่อให้จดจำได้โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล และความหมายในเนื้อหาสารัตถะนั้น ๆ ด้วย

วิธีการทบทวนจากความจำ เป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่งสำหรับการอ่านตำราหรือหนังสือต่าง ๆ กล่าวคือหลังจากที่ได้อ่านจบบทหนึ่งแล้ว ก็ควรที่จะปิดตำราหรือปิดหนังสือเล่มนั้น และพยายามทบทวนจากความจำว่า ตนสามารถจดจำเนื้อหาสาระในบทที่ตนได้อ่านไปแล้วอย่างไรบ้าง วิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษา แม้ว่าในบางโอกาสนักศึกษาจะจดจำได้เพียงเล็กน้อยก็ตาม

การทบทวนจากความจำนี้ย่อมหาประโยชน์อันใดมิได้ เว้นเสียแต่ว่านักศึกษาจะได้ทบทวนอย่างกระตือรือร้น ด้วยหวังว่าจะได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่านั้น

(5) การอ่านทบทวน (revision)

หลังจากที่ได้อ่านวิธีการศึกษาในขั้นตอนต่าง ๆ มาทั้ง 4 ขั้นตอนแล้ว ก็มาถึงการอ่านทบทวน พึงสังเกตว่าการอ่านทบทวนนี้ไม่ควรกระทำในระยะเวลาใกล้เคียงกับการสอบไล่ และเท่าที่ปรากฏจากสถิติการที่นักศึกษาจะจดจำเรื่องที่ศึกษาได้เป็นระยะเวลายาวนานนั้น จะต้องอ่านทบทวนเรื่องที่เพิ่งศึกษาใหม่ ๆ นั้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ และจะต้องศึกษาโดยวิธีไตร่ตรอง และอภิปรายปัญหานั้น ๆ กับเพื่อนนักศึกษา และกับตนเองด้วยว่าเพิ่งเรียนอะไร ไปบ้าง และได้รับความรู้อะไรบ้าง ถ้าหากเป็นการฟังคำบรรยาย นักศึกษาก็ควรอ่านทบทวนคำบรรยายที่ตนบันทึกมาในวันนั้นเอง ซึ่งจะให้ประโยชน์ส่วนคุ้มค่าทีเดียว แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เหลียวแลและไม่ปฏิบัติตามในเรื่องนี้ มักจะไปเร่งรัดอ่านคำบรรยายที่บันทึกมา รวมทั้งตำราที่เรียน ในวันเวลาที่ใกล้สอบไล่อย่างรวบรัด จึงไม่สามารถที่จะเข้าใจหรือจับประเด็นในเรื่องที่ตนได้ศึกษามาแล้ว

ในการทบทวนนั้น นักศึกษาจะต้องหาจุดอ่อนต่าง ๆ ของตน รวมตลอดทั้งจุดเด่นในความรู้ของตนในวิชานั้นให้จงได้ ถ้าหากนักศึกษาสามารถเอาข้อสอบไล่ในปีก่อน ๆ ในวิชาเดียวกันมาลองทำดู ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทบทวนที่วิเศษสุดท้ายนี้

ปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือเรียนเก่งนั้น

1. มีตารางเวลาการเรียนอย่างสม่ำเสมอ
2. ทำงานตามตารางเวลาที่กำหนดไว้

3. ทบทวนคำสอนหลังจากฟังคำบรรยายแล้วโดยไม่ชักช้า
4. ไม่เสียสมาธิโดยง่าย
5. อ่านหนังสือก่อนเข้าชั้นเรียนตามสมควร
6. เข้าฟังการบรรยาย สัมมนาหรือทบทวนการสอน
7. มักจะไม่ค่อยละเลยวิชาที่ยากมากกว่าวิชาอื่น
8. มีความรู้ในการใช้บริการห้องสมุด
9. ทำตามแผนการเรียนที่วางไว้อย่างสม่ำเสมอ
10. ปรับปรุงคำบรรยาย (ที่จดจากห้องเรียนอยู่เสมอ)

อุปสรรคในการศึกษาวิชากฎหมาย

- | | |
|------------------------|-------------------------------|
| 1. ผัดวันประกันพรุ่ง | 5. เพื่อนพาเสีย |
| 2. ขาดแผนการศึกษาที่ดี | 6. เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง |
| 3. ศึกษาไม่ถึงแก่นสาร | 7. ความจำเสื่อม |
| 4. ขาดสิ่งชักจูงใจ | 8. โรคกลัวการสอบได้ |

วิธีการเขียนตอบข้อสอบกฎหมาย

ข้อสอบกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย ตลอดจนความสามารถในการปรับใช้กฎหมาย แม้นักศึกษามีความเข้าใจในตัวบทกฎหมายดีเพียงใด แต่หากนักศึกษาไม่สามารถเรียบเรียงถ่ายทอดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ก็เป็นการยากที่จะชี้ชัดว่านักศึกษามีความเข้าใจในตัวบทกฎหมายนั้นแล้ว ด้วยเหตุนี้ การศึกษากฎหมายนอกจากจะต้องเข้าใจตัวบทกฎหมายที่ศึกษา และสามารถปรับใช้ได้ นักศึกษายังจะต้องสามารถเรียบเรียงถ่ายทอดความเข้าใจและความสามารถในการปรับใช้กฎหมายออกมาได้ด้วย โดยเฉพาะการถ่ายทอดออกมาโดยการเขียน ซึ่งถือเป็นทักษะสำคัญเบื้องต้นที่นักศึกษากฎหมายพึงมี ความสามารถในการเรียบเรียงถ่ายทอดความเข้าใจและความสามารถในการปรับใช้นี้เองเรียกว่าเป็น ทักษะในการใช้ภาษากฎหมาย

การเขียนตอบข้อสอบวิชากฎหมาย มีหลักการว่า ทำอย่างไรที่ผู้สอบสามารถที่สื่อความหมาย หรือถ่ายทอดความรู้ออกมาเป็นภาษาเขียนให้ผู้ทดสอบหรือกรรมการผู้ตรวจข้อสอบทราบว่า ผู้ถูกทดสอบมีความรู้ในวิชากฎหมายที่ถูกสอบ นั่นก็คือ ผู้สอบจะต้องเขียนข้อสอบได้อย่างถูกต้องชัดเจนครบประเด็นเป็นขั้นเป็นตอนกะทัดรัด สละสลวยโดยใช้ภาษากฎหมายนั่นเอง

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้ให้คำแนะนำในเรื่องการตอบข้อสอบกฎหมายไว้ว่า

- (1) การเขียนคำตอบนั้น ต้องเขียนในลักษณะที่ว่าผู้ตรวจไม่มีความรู้ในวิชากฎหมาย
- (2) ในการตอบข้อสอบต้องใช้ถ้อยคำให้ชัดเจนอย่าใช้คำกำกวม หรือมีความหมายเป็นสองนัย
- (3) การเขียนคำตอบควรเขียนให้อ่านง่ายและอย่าเขียนหวัดจนเกินไป
- (4) การตอบไม่ควรจะสั้นเกินไปหรือยาวเกินไป
- (5) อย่าเพิ่งลงมือตอบในขณะที่จิตใจยังตื่นเตนอยู่
- (6) ต้องอ่านคำถามให้ตลอดและพยายามตรึกตรองว่าประสงค์ให้ตอบอย่างไร
- (7) อย่าตอบในสิ่งที่ไม่ได้ถาม
- (8) ก่อนตอบควรจะบันทึกย่อถึงหัวข้อที่จะตอบ
- (9) ต้องเลือกตอบข้อง่ายเสียก่อน
- (10) ต้องระวังความคิดฉับพลันที่เกิดขึ้นในช่วงใกล้เวลาส่งคำตอบ
- (11) อย่าเขียนเรื่องส่วนตัวลงในคำตอบ

ข้อสอบแบบอัตนัยในวิชากฎหมายพอจะแยกคำถามได้ 2 ประเภทด้วยกัน คือ

- (1) ข้อสอบบรรยายหรือเรียงความ
- (2) ข้อสอบอุทาหรณ์ หรือข้อสอบตุ๊กตา

ลักษณะของข้อสอบบรรยาย

ข้อสอบบรรยาย หรือข้อสอบเรียงความ เป็นข้อสอบที่มุ่งเน้นวัดความเข้าใจในเชิงหลักการหรือทฤษฎีของหลักกฎหมายหรือเรื่องที่ศึกษามา โดยข้อสอบจะมุ่งหมายให้นักศึกษาอธิบายความเข้าใจมากกว่าการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ดังนั้นรูปแบบการตอบข้อสอบบรรยายจึงออกมาในรูปการเขียนแบบอธิบาย หรือบรรยาย ซึ่งมีลักษณะคล้ายการเขียนเรียงความนั่นเอง

การตอบข้อสอบแบบบรรยาย ส่วนมากประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ส่วนเกริ่นนำ หรือความจำ หรือบทนำ เพื่อชักชวนให้ผู้อ่านให้ผู้อ่านติดตามเรื่องที่จะเขียนต่อไป หรือเพื่อให้ผู้อ่านทราบหรือรู้ภาพรวมของสิ่งที่จะอ่านต่อไป

2. ส่วนเนื้อหา ต้องอธิบายเรื่องที่โจทย์ถามให้ชัดเจน โดยยกตัวอย่างประกอบด้วย

3. ส่วนสรุป เป็นการสรุปย่อสิ่งที่ได้อธิบายมาข้างต้น

รูปแบบคำถามของข้อสอบบรรยายในรูปแบบต่างกัน ดังจะให้ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

(1) คำถามให้อธิบายหลักการ หรือหัวข้อที่ถาม

(2) คำถามให้อธิบายเปรียบเทียบ

(3) คำถามให้อธิบายความคิดเห็น

(4) คำถามบรรยายที่ให้วินิจฉัย (กึ่งบรรยายกึ่งอุทธรณ์)

(1) คำถามให้อธิบายหลักการหรือหัวข้อที่ถาม

เป็นคำถามที่ให้นักศึกษาอธิบายความเข้าใจในหัวข้อหรือหลักการที่ถาม ซึ่งมักจะเป็นคำถามที่เป็นพื้นฐานที่สุดของข้อสอบบรรยาย ตัวอย่างคำถาม อาทิเช่น

ตัวอย่างการตอบข้อสอบแบบบรรยาย ที่ให้อธิบายเพียงประการเดียว เช่น

คำถาม ดอกผลคืออะไร ใครมีสิทธิในดอกผลนั้น?

คำตอบ จากโจทย์มีประเด็นที่ต้องพิจารณา 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก ดอกผล คือ อะไร

ประเด็นที่สอง ใครมีสิทธิในดอกผล

ประเด็นแรก ดอกผล คือ อะไร

ดอกผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 ได้วางหลักไว้ว่า ดอกผลของทรัพย์ ได้แก่ ดอกผลธรรมดาและดอกผลนิตินัย

ดอกผลธรรมดา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของทรัพย์อันได้มาจากตัวทรัพย์ โดยการมีหรือใช้ทรัพย์นั้นตามปกตินิยม และถือเอาได้เมื่อขาดจากทรัพย์นั้น ตัวอย่างเช่น ผลไม้ น้ำมัน ขนสัตว์ และลูกของสัตว์ เป็นต้น

ดอกผลนิตินัย คือ ทรัพย์หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้มาเป็นครั้งคราวแก่เจ้าของทรัพย์จากผู้อื่นเพื่อการใช้ทรัพย์นั้น และสามารถคำนวณและถือเอาได้เป็นรายวัน หรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ดอกเบี้ย ค่าเช่า เงินปันผล เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า “กำไร” ที่จะเป็นดอกผลโดยนิตินัยนี้ ไม่ได้หมายถึงกำไรในความหมายทั่วไปที่ได้มาจากการซื้อของถูกแล้วมาขายในราคาแพง ส่วนต่างนั้นเรียกว่า “กำไร” หากแต่ “กำไร” ที่จะเป็นดอกผลนี้ หมายถึง กำไรที่หุ้นส่วนหรือบริษัทแบ่งสรรปันส่วนให้แก่เจ้าของหุ้นที่ลงหุ้นไป

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 148 ข้างต้นจะเห็นได้ว่าดอกผลเป็นส่วนประกอบของทรัพย์อย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะทั่วไปดังนี้

(1) ดอกผลจะต้องเป็นทรัพย์ที่ได้มาจากการใช้แม่ทรัพย์

กล่าวคือ กรณีเป็นดอกผลธรรมดา ดอกผลนั้นก็ ได้มาจากการที่บุคคลใช้แม่ทรัพย์นั้น โดยตรง เช่น น้ำยางเป็นดอกผลที่ได้มาจากต้นยาง ส่วนกรณีเป็นดอกผลนิตินัยนั้น ดอกผลที่ได้มาจากการที่บุคคลอื่น ได้ใช้แม่ทรัพย์นั้น เช่น ค่าเช่ารถยนต์ เป็นสิ่งที่เจ้าของรถยนต์ได้เป็นสิ่งตอบแทนจากผู้เช่า

(2) ดอกผลจะต้องเป็นทรัพย์ที่บังเกิดเพิ่มพูนงอกเงยขึ้นจากตัวแม่ทรัพย์

กล่าวคือ เมื่อแยกดอกผลออกจากตัวแม่ทรัพย์แล้วไม่ทำให้แม่ทรัพย์เสื่อมเสียไป เช่น น้ำมันสัตว์เมื่อแยกออกจากสัตว์แล้วก็ไม่ทำให้สัตว์ที่ให้นมนั้นเสียชีวิตไปแต่อย่างใด ลักษณะข้อนี้ของดอกผลช่วยให้แยกดอกผลออกจากการแยกทรัพย์ออกจากทรัพย์เดิม เช่น การตัดงาช้างออกจากตัวช้าง แม้การตัดนั้นจะไม่ทำให้ช้างเสียชีวิต แต่ก็เห็นได้ว่าการตัดงาช้างทำให้ช้างปราศจากงาซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวช้าง งาช้างจึงหาเป็นดอกผลของช้างไม่

ประเด็นที่สอง ใครมีสิทธิในดอกผล

ผู้มีสิทธิในดอกผลนั้น ตามปกติเจ้าของแม่ทรัพย์ย่อมมีสิทธิในดอกผลนั้น ดังที่ ป.พ.พ. มาตรา 1336 วางหลักไว้ว่าเจ้าของทรัพย์มีสิทธิได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น เช่น นายคำเป็นเจ้าของแม่สุกรตัวหนึ่ง เมื่อสุกรออกลูก 2 ตัว ลูกสุกรทั้งสองตัวเป็นดอกผลซึ่งนายคำในฐานะเจ้าของแม่สุกรย่อมเป็นเจ้าของลูกสุกรอันเป็นดอกผลนั้นด้วย หรือนายจันทร์เป็นเจ้าของรถยนต์เมื่อนำรถยนต์ไปให้นายอังคารเช่า ตกลงค่าเช่าวันละ 500 บาท ค่าเช่านี้จัดเป็นดอกผลเมื่อนายจันทร์เป็นเจ้าของทรัพย์ซึ่งก็คือรถยนต์ย่อมเป็นเจ้าของค่าเช่าอันเป็นดอกผลด้วย

อย่างไรก็ดี ในบางกรณีเจ้าของทรัพย์ก็อาจไม่มีสิทธิในดอกผลก็เป็นได้ เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น กรณีที่มีผู้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ครอบครองที่ยังสุจริตอยู่ ย่อมมีสิทธิในดอกผลของทรัพย์นั้น แม้ภายหลังต้องส่งคืนทรัพย์นั้นก็ตาม เช่น นายหนึ่งได้รับมอบสุนัขตัวหนึ่งจากนายสอง โดยนายหนึ่งเข้าใจโดยสุจริตว่านายสองมอบให้ตนด้วยความเสน่หา จึงได้เลี้ยงสุนัขนั้นจนออกลูก 3 ตัว ต่อมานายสอง

คิดต่อนายหนึ่งว่า ได้นำสุนัขมาส่งให้ผิคนเพราะแท้จริงจะส่งให้นายสิบซึ่งมีบ้านอยู่ติดกัน เช่นนี้ แม้จะต้องคืนแม่สุนัข แต่ลูกสุนัข 3 ตัว ก็ยังคงเป็นสิทธิของนายหนึ่งอยู่ ไม่ต้องคืนให้นายสองแต่อย่างใด

สรุป ดอกผลของทรัพย์สินในทางกฎหมายมีอยู่ 2 ประเภท คือ ดอกผลธรรมดา ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมดาจากการใช้ทรัพย์สิน และดอกผลโดยนิตินัย ซึ่งเกิดขึ้นเพราะกฎหมายกำหนดให้เป็นดอกผลสำหรับผู้มีสิทธิในดอกผลนั้น โดยปกติแล้ว ได้แก่ ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน

(2) คำถามให้อธิบายเปรียบเทียบ

เป็นคำถามที่วัดความเข้าใจนักศึกษาโดยการให้เปรียบเทียบ ซึ่งอาจเป็นการให้เปรียบเทียบความเหมือน หรือความแตกต่าง ซึ่งการให้เปรียบเทียบนั้นย่อมต้องเป็นการเปรียบเทียบระหว่างของสองสิ่ง หรือมากกว่าสองสิ่งขึ้นไป คำถามประเภทนี้จะเป็นคำถามที่มีความยากขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง และยากกว่าคำถามประเภทแรก

คำถามให้อธิบายเปรียบเทียบนี้ จะเป็นคำถามที่วัดความเข้าใจนักศึกษาได้เป็นอย่างดีเพราะหากนักศึกษาไม่เข้าใจในหลักกฎหมายหรือเรื่องที่ถามอย่างท่องแท้ ก็จะไม่สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างในสาระสำคัญของสิ่งที่โจทย์ถามได้ ซึ่งจะแตกต่างจากคำถามแบบให้อธิบายหลักการ ที่นักศึกษาบางคนมักจะตอบโดยอาศัยการท่องจำ ตัวอย่างคำถาม อาทิเช่น

จงอธิบายว่าพระราชบัญญัติแตกต่างจากพระราชกำหนดอย่างไร

(3) คำถามให้อธิบายความคิดเห็น

คำถามให้อธิบายความเห็นเป็นคำถามที่อาจจะถือว่ายากที่สุดในบรรดาคำถามประเภทต่าง ๆ ของข้อสอบบรรยาย เพราะนอกจากนักศึกษาจะต้องมีความสามารถในการอธิบายความเข้าใจในหลักการหรือหลักกฎหมายที่โจทย์ถามแล้ว นักศึกษาต้องมีความสามารถในการเชิงวิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงความเข้าใจขั้นสูง เพราะ นักศึกษาต้องสามารถแสดงความเข้าใจออกมาในมุมมองของตนเองโดยการวิพากษ์วิจารณ์ได้ ด้วยเหตุนี้คำถามประเภทให้อธิบายความคิดเห็นจึงมักจะไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ผู้ถามต้องการวัดระบบการให้เหตุผล หรือวิธีคิดของนักศึกษามากกว่า ดังนั้นผู้ที่ตอบได้คะแนนดีในข้อสอบประเภทนี้ มักจะเป็นผู้ที่มีระบบวิธีคิดที่ดี และสามารถแสดงความเห็นอยู่บนหลักเหตุผลที่สอดคล้อง ตัวอย่างคำถาม อาทิเช่น

คำพิพากษาของศาลเป็นกฎหมายหรือไม่ เป็นต้น

(4) คำถามบรรยายที่ให้อธิบาย (ถึงบรรยายถึงอุทธรณ์)

โดยปกติของคำถามบรรยาย ผู้ถามมีจุดประสงค์วัตถุประสงค์ความเข้าใจโดยการให้อธิบายมากกว่า การให้อธิบาย อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดีมีข้อสอบบรรยายที่นอกจากผู้ถามประสงค์จะวัดความเข้าใจนักศึกษาโดยการให้อธิบายหรือพรรณนาหลักการหรือเรื่องที่ถาม ผู้ถามยังวัดความเข้าใจของนักศึกษาโดยการให้อธิบายตัวอย่างที่คำถามยกมา ตัวอย่างคำถาม อาทิเช่น

มาตรา 19 เมื่อมีอายุสี่สิบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ

มาตรา 21 อันผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน บรรดาการใด ๆ อันผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ เว้นแต่จะกล่าวไว้ใน มาตราทั้งสี่ต่อไปนี้

มาตรา 24 ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานะและเป็นการอันจำเป็น เพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร

บทบัญญัติทั้งสามมาตรานี้จัดเป็นบทบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรประเภทใดบ้าง ให้อธิบาย บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังต่อไปนี้เป็น “กฎหมายชาวบ้าน” (Volksrecht) “กฎหมายนักกฎหมาย” (Juristenrecht) หรือ “กฎหมายเทคนิค” (Technical Law) จงอธิบาย

ก. “บิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์”

(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564)

ข. “บุคคลใดทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บแล้วติดตามไป และบุคคลอื่นจับสัตว์นั้นได้ก็ดี หรือสัตว์นั้นตาย ลงในมือของบุคคลอื่นก็ได้ ท่านว่าบุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1322)

ค. “สัตว์น้ำ” หมายความว่า ปลา เต่า กระ กุ้ง ปู... สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล จำพวกฟองน้ำและจำพวก สหราชอาณาจักร...” (พ.ร.บ.การประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 4(1)) เป็นต้น

ลักษณะของข้อสอบอุทราหรณ์

ข้อสอบอุทราหรณ์หรือข้อสอบคู่กัดหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าข้อสอบพินรง และโดยส่วนมากเป็นข้อสอบในวิชาทฤษฎีความแฟ่งและพหุคูณทุกลักษณะ กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนใหญ่ของกระบวนวิชาในระดับปริญญาตรี และเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่กำลังกังวลใจในการเขียนคำตอบวิชาทฤษฎีความแฟ่ง ซึ่งก็เช่นเดียวกับผู้เขียนเมื่อเริ่มศึกษาวิชาทฤษฎีความแฟ่งใหม่ๆ ก็พยายามสอบถามท่านอาจารย์ผู้สอนกฎหมาย รุ่นพี่ ๆ หรือเพื่อน ๆ ถึงแนวการตอบข้อสอบประเภทนี้ ซึ่งคำตอบที่ได้รับจากบุคคลดังกล่าวก็ไม่ได้แตกต่างจากที่จะได้กล่าวต่อไปนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่นักทฤษฎีความแฟ่งทุกคนจะต้องรู้และเข้าใจถึง โครงสร้างการเขียนตอบ

โครงสร้างของการเขียนตอบอาจแบ่งได้เป็น 3 แบบด้วยกันคือ

1. แบบสามส่วนคือย่อหน้าที่หนึ่งเป็นหลักทฤษฎีความแฟ่ง ย่อหน้าที่สองเป็นการปรับข้อเท็จจริงในคำถามเข้ากับหลักทฤษฎีความแฟ่ง และย่อหน้าที่ สามเป็นการสรุปคำตอบ
2. แบบสองส่วน คือ ย่อหน้าที่หนึ่งเป็นการจับประเด็นคำถาม และย่อหน้าที่สองเป็นการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับหลักทฤษฎีความแฟ่งและสรุปคำตอบ
3. แบบส่วนเดียว คือ มีเพียงย่อหน้าเดียวหรือมักจะเรียกกันว่า ตอบแบบพินรง คือ เมื่อเริ่มเขียนก็วินิจฉัยคำตอบเลย แล้วจึงอธิบายหลักทฤษฎีความแฟ่งประกอบ การเขียนตอบแบบนี้เหมาะสำหรับการสอบเนติบัณฑิต อัยการผู้ช่วยและผู้ช่วยผู้พิพากษา เพราะประหยัดเวลาในการเขียน และแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนตอบมีความรู้ความชำนาญในการใช้ทฤษฎีความแฟ่งเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามถ้ามีการฝึกซ้อมเขียนตอบที่ดีแล้วก็จะใช้เวลาเหลือมาก ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ก็ขอแนะนำว่า ควรจะตอบแบบสามส่วนบ้างในบางข้อที่มั่นใจในคำตอบ เพราะการตอบแบบสามส่วนทำให้ได้คะแนนมากที่สุด

การตอบ จึงต้องมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

- (1) หลักกฎหมาย
- (2) วินิจฉัย
- (3) สรุปผล

ตัวอย่างข้างต้นกรณีตามปัญหามีกฎหมายวางหลัก ไว้ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม วางหลักว่า “ถ้าผู้กระทำได้ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้นั้นประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลไม่ได้”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่วางหลักว่า “กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำ ความผิดโดยมิใช่เจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัย และพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

ข้อเท็จจริงตามปัญหา การที่นายสมิงเห็นสิ่งหนึ่งสีดำเข้าใจว่าเป็นหมูป่าจึงใช้ปืนยิงไปที่ นั้น ปรากฏเป็นนายสมรซึ่งแต่งกายชุดสีดำถูกกระสุนปืนตาย นายสมิงไม่มีเจตนาฆ่านายสมร เพราะนายสมิง ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดตาม ปอ.มาตรา 59 วรรคสาม แต่การกระทำของนายสมิงกระทำ โดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ กล่าวคือนายสมิง มิได้ใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ เพียงแค่เห็นสีดำอยู่หลังพุ่มไม้ก็รีบปิกใจเชื่อว่าเป็นหมูป่า ค่วนใช้ปืน ยิงไปที่นั้น ซึ่งตามสภาพแวดล้อมนายสมิงอาจใช้ความระมัดระวังได้แต่หาได้ใช้อย่างเพียงพอไม่ ตาม ปอ. มาตรา 59 วรรคสี่

สรุป นายสมิงมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาท แต่ไม่มีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

2. แบบสองส่วน

แนวคำตอบ

จับประเด็น

กรณีตามปัญหามีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า.....

.....

ข้อเท็จจริงตามปัญหา การที่.....

ปรับข้อเท็จจริงให้เข้า

.....

กับหลักกฎหมายที่ยก

.....

มาไว้ในย่อหน้าแรก

.....

.....

.....

ด้วยเหตุผลดังที่ได้วินิจฉัยมาแล้วข้างต้น.....

.....

.....

หมายเหตุ การเขียนตอบในลักษณะนี้มักเขียนตอบในการสอบแข่งขันคัดเลือก เพราะผู้เขียนสามารถแสดงออกถึงความแม่นยำในหลักกฎหมาย และประหยัดเวลาในการเขียนตอบ อีกทั้งยังให้ผู้ตรวจข้อสอบทราบว่าผู้เขียนตอบหรือผู้เข้าสอบวินิจฉัยคำถามได้ถูกต้อง

ตัวอย่างคำถามแบบสองส่วน

นายเรืองวิทย์มีรถยนต์นางสาวงามไปทำธุระ กำหนดส่งคืนในวันที่ 18 สิงหาคม 2555 ปรากฏว่าเกิดฝนตกน้ำท่วมทางขาด เรื่องวิทย์ไม่สามารถนำรถยนต์มาส่งคืนตามกำหนดได้ ต้องส่งคืนล่าช้าออกไปถึง 7 วัน ดังนี้ นายสาวงามจะเรียกค่าเสียหายจากการที่นายเรืองวิทย์นำรถยนต์มาส่งคืนล่าช้าได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ตอบคำถาม กรณีตามปัญหา ประมวลกฎหมายได้วางหลักกฎหมายไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 204 วรรคสอง วางหลักว่า ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้ออกกล่าว

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 205 วางหลักว่า ตราบใดการชำระหนี้ นั้นยังมีได้ กระทำลงเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ตราบนั้นลูกหนี้ยังหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่

ประเด็นตามคำถามเป็นเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้หรือไม่

วินิจฉัย การที่นายเรืองวิทย์ยื่นรถยนต์นายสว่างไปทำธุรกรรมกำหนดส่งคืนวันที่ 18 สิงหาคม 2555 เป็นการกำหนดชำระหนี้ตามวันแห่งปฏิทิน ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดได้ชื่อว่าผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลยตาม ป.พ.พ.มาตรา 204 วรรคสอง

ปรากฏว่าวันที่ 18 สิงหาคม 2549 นายเรืองวิทย์ไม่สามารถนำรถยนต์ไปคืนนายสว่างเพราะฝนตกน้ำท่วมทางขาด ย่อมเป็นกรณีที่การชำระหนี้มิได้กระทำลงเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ อันเนื่องจากฝนตกน้ำท่วมทางขาดเป็นเหตุสุดวิสัย นายเรืองวิทย์ยังหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่ตาม ป.พ.พ.มาตรา 205

สรุป แม้ว่านายเรืองวิทย์จะนำรถยนต์มาคืนนายสว่างล่าช้าไป แต่นายเรืองวิทย์ก็มิได้เป็นผู้ผิดนัด นายเรืองวิทย์จึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดนัด

การที่กระสุนปืนไปถูกนายสามที่ใบหน้าเป็นการกระทำโดยพลาดตามมาตรา 60 เมื่อนายหนึ่งมีเจตนาฆ่า นายสอง โดยไตร่ตรองไว้ก่อน ก็ต้องถือว่านายหนึ่งมีเจตนาฆ่า นายสาม โดยไตร่ตรองไว้ก่อน โดยพลาด นายหนึ่งจึงมีความผิดฐานพยายามฆ่า นายสาม โดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ อย่างแน่แท้ โดยพลาดตามมาตรา 289 (4) ประกอบมาตรา 60 และมาตรา 81

การเขียนตอบแบบอื่น ๆ

นอกจากตัวอย่างทั้งสามแบบที่นิยมใช้เขียนตอบข้อสอบเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างมาให้ดูแล้วนั้น ก็ยังมีแบบการเขียนตอบแบบอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากการประยุกต์แบบของการเขียนตอบที่ผู้เขียนยกตัวอย่างนั้น เช่น

กรณีการเขียนตอบที่มีหลักกฎหมายหลายหลักหรือหลายมาตรา ให้ใช้โครงสร้างดังนี้
แบบที่ 1

กรณีตามปัญหา ประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักกฎหมายไว้ ดังนี้

- 1).....
-
- 2)
-
- 3)
-

ข้อเท็จจริงตามปัญหาแยกวินิจฉัยดังนี้

- 1) กรณีการกระทำของนาย.....
-
-
-
-

- 2) กรณีการกระทำของนาย.....
-
-
-
-

ด้วยเหตุผลดังที่ได้วินิจฉัยมาแล้วข้างต้น.....

คำตอบ

จากข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้ มีประเด็นที่ต้องพิจารณา 2 ประเด็นใหญ่ คือ

(1) การที่นายหนึ่งตบหน้านางสาวปุย 1 ครั้ง จนปากแตก จะตบครั้งที่ 2 แต่หยุดเสียก่อนนั้น นายหนึ่งจะมีความรับผิดทางอาญาอะไร

(2) การที่นางดาลใช้ปืนยิงนายหนึ่ง ด้วยเหตุโกรธนายหนึ่ง นางดาลจึงมีความรับผิดทางอาญาอย่างไร

ประเด็นที่ 1 ความรับผิดของนายหนึ่ง

จากข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้เกี่ยวกับการกระทำของนายหนึ่ง มีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

หลักที่ 1 ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 วางหลักว่า ผู้ใดทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของผู้อื่น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

หลักที่ 2 การกระทำโดยบันดาลโทสะ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 72 วางหลักว่า ผู้ใดบันดาลโทสะ โดยถูกข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม จึงกระทำความผิดต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

ลักษณะสำคัญของการกระทำโดยบันดาลโทสะที่จะทำให้ผู้กระทำได้รับการลดโทษนั้น ประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) ถูกข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม ซึ่งหมายถึงผู้ข่มเหงไม่มีสิทธิกระทำการนั้น เช่น การด่าว่าด้วยถ้อยคำที่ทำให้บุคคลเสียหาย โดยไม่มีสิทธิ ดังนั้น การบันดาลโทสะในทางกฎหมายจึงต่างจากบันดาลโทสะในความเข้าใจทั่วไป โดยในความเข้าใจทั่วไป การบันดาลโทสะ คือ การกระทำการใดไปด้วยความโกรธแต่ในทางกฎหมาย บันดาลโทสะที่จะเป็นเหตุให้ลดโทษ การบันดาลโทสะนั้นต้องเนื่องมาจากการถูกข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม

2) ผู้ถูกข่มเหงได้กระทำความผิดต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น ซึ่งหมายถึง การกระทำความผิดที่เกิดจากบันดาลโทสะ ต้องกระทำในขณะที่มีการบันดาลโทสะอยู่ หากมีเวลาเว้นช่วงให้คิดหรือไตร่ตรองเสียแล้ว ไม่ใช่การกระทำโดยบันดาลโทสะ

หลักที่ 3 การพยายามแล้วยับยั้ง ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 82 วางหลักว่า ผู้ใดพยายามกระทำความผิด หากยับยั้งเสียเองไม่กระทำการให้ตลอด หรือกลับใจแก้ไขไม่ให้การกระทำนั้นบรรลุผล ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับการพยายามกระทำความผิดนั้น

จากข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้เมื่อปรับกับหลักกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้น มีประเด็นที่ต้องพิจารณาใน 3 กรณีคือ

กรณีแรก การที่นายหนึ่งตบหน้านางสาวปุย นายหนึ่งจะต้องรับผิดอย่างไร เพียงใด

กรณีแรกนี้เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า เมื่อนางสาวปุษยบอกลีกับนายหนึ่ง ทำให้นายหนึ่ง โจรชนบันดลโทสะทำร้ายโดยการตบหน้านางสาวปุษยจนปากแตกนั้น ถือได้ว่านายหนึ่งได้ทำร้ายร่างกายนางสาวปุษย โดยเจตนา ส่งผลให้นางสาวปุษยได้รับบาดเจ็บ การกระทำของนายหนึ่งจึงเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295

กรณีที่สอง การที่นายหนึ่งตบหน้านางสาวปุษย 1 ครั้ง แล้วแต่เมื่อจะตบอีก 1 ครั้ง ได้หยุดไม่ลงมือกระทำ ถือเป็นพยายามกระทำความผิดที่มีการยับยั้งเสียเองหรือไม่

กรณีที่สองนี้ จะเห็นได้ว่า การกระทำของนายหนึ่งได้มีการลงมือกระทำความผิดไปแล้ว โดยมีเจตนาในการทำร้ายร่างกายและได้ตบหน้าไปแล้ว 1 ครั้ง จึงถือว่าเป็นการลงมือกระทำความผิดแล้ว ไม่ได้อยู่ในขั้นตอนของการพยายามกระทำความผิด แม้จะยับยั้งไม่ตบครั้งที่ 2 ก็ไม่ใช่เป็นการพยายามที่ยับยั้งเสียเอง ดังนั้น นายหนึ่งจะไม่ได้รับการยกเว้นโทษเพราะเหตุพยายามแล้วกลับใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 82

กรณีที่สาม การกระทำที่นายหนึ่งทำร้ายร่างกายนางสาวปุษยโดยบันดลโทสะนั้น ถือเป็นการกระทำบันดลโทสะตามกฎหมายที่จะทำให้นายหนึ่งได้รับการลดโทษหรือไม่

กรณีที่สามนี้ จะเห็นได้ว่าการที่นายหนึ่งบันดลโทสะ คือ โจรที่นางสาวปุษยบอกลีกับนั้น แม้จะเป็นการ โจรและบันดลโทสะแต่ต้องพิจารณาว่าเป็นการบันดลโทสะในทางกฎหมายหรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การที่นางสาวปุษยบอกลีกับนายหนึ่งนั้น การที่คนเราจะคบหรือไม่ คบกับใครนั้นเป็นเสรีภาพของแต่ละบุคคล นายหนึ่งจะถือเอาเหตุการณ์บอกลีกับของนางสาวปุษยว่าเป็นการข่มเหงไม่ได้ ดังนั้น แม้ นายหนึ่งจะบันดลโทสะเพราะการบอกลีกับ ก็เป็นการบันดลโทสะในความหมายสามัญทั่วไป ไม่ใช่บันดลโทสะในทางกฎหมาย ตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72 กำหนดไว้ ดังนั้น นายหนึ่งไม่ได้รับการลดโทษในการทำร้ายร่างกายนางสาวปุษย

สรุปแล้วในประเด็นที่ 1 นี้ นายหนึ่งต้องรับผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 โดยไม่มีเหตุยกเว้นโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 82 และไม่มีในการลดโทษเพราะการบันดลโทสะ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72

ประเด็นที่ 2 ความรับผิดชอบของนางดาล

จากข้อเท็จจริงที่โจทย์ให้ในกรณีความรับผิดชอบของนางดาลนี้ไม่มีหลักฐานที่เกี่ยวข้องตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

หลักที่ 1 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 วางหลักว่า ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนด

หลักที่ 2 การกระทำโดยบันดลโทสะ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72

หลักที่ 3 การกระทำโดยพลาด ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60 วางหลักว่า ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลหนึ่งแต่ของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น

จากข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้ประกอบกับหลักกฎหมายข้างต้นมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัย 3 กรณี คือ
 กรณีแรก การที่นางตาลใช้ปืนยิงนายหนึ่ง นางตาลต้องรับผิดชอบทางอาญาหรือไม่ ฐานใด
 กรณีแรกนี้ เมื่อนางตาลใช้ปืนยิงนายหนึ่ง ต้องพิจารณาว่านางตาลมีเจตนาในการกระทำความผิดอย่างไร ระหว่างเจตนาฆ่าและเจตนาทำร้าย ตามข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้ จะเห็นได้ว่า นางตาลใช้ปืนซึ่งเป็นอาวุธที่ร้ายแรง เจตนาของนางตาลเป็นสิ่งที่อยู่ในใจของนางตาล นางตาลเท่านั้นที่รู้ดีที่สุด แต่ในทางกฎหมายสิ่งที่ช่วยพิจารณาเจตนาคือ “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” เมื่ออาวุธที่ใช้เป็นปืนซึ่งเป็นอาวุธที่ร้ายแรง จึงต้องถือว่านางตาลมีเจตนาฆ่านายหนึ่งแต่เมื่อยิงแล้วไม่ถูกนายหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นการลงมือกระทำความผิดแล้ว แต่กระทำไปไม่ตลอด จึงเป็นการพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 ดังนั้น นางตาลต้องรับผิดชอบฐานพยายามฆ่านายหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ประกอบมาตรา 80

กรณีที่สอง การที่นางตาลใช้ปืนยิงนายหนึ่ง แต่ไม่ถูกนายหนึ่ง ถูกนางสาวปุยจนเสียชีวิต นางตาลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาหรือไม่ อย่างไร

กรณีที่สองนี้ จะเห็นว่า แม้นางตาลเจตนาฆ่านายหนึ่ง ไม่ได้เจตนาฆ่านางสาวปุยบุตรสาว แต่เมื่อใช้ปืนยิงนายหนึ่ง กระสุนได้พลาดไปถูกนางสาวปุยจนถึงแก่ความตาย นางตาลจะอ้างว่าไม่ได้เจตนาฆ่านางสาวปุยไม่ได้ เพราะตามหลักในเรื่องการกระทำโดยพลาดนั้น กฎหมายได้กำหนดให้ถือว่าบุคคลผู้กระทำได้กระทำโดยเจตนาแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น ซึ่งตามข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้ก็ต้องถือว่า นางตาลได้กระทำโดยเจตนาฆ่านางสาวปุยผู้ซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น ดังนั้น นางตาลจึงต้องรับผิดชอบฆ่าผู้อื่น (นางสาวปุย) ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบ มาตรา 60

กรณีที่สาม การที่นางตาลกระทำการยิงนายหนึ่งแล้วพลาดไปถูกนางสาวปุยนั้น นางตาลกระทำไปโดยบันดาลโทสะหรือไม่ และจะได้รับการลดโทษหรือไม่

กรณีนี้จะเห็นได้ว่า การกระทำโดยบันดาลโทสะนั้น ตามข้อเท็จจริงที่โจทก์ให้ แม้การที่นายหนึ่งตบหน้านางสาวปุยซึ่งเป็นบุตรนางตาลนั้น ถือได้ว่าเป็นการข่มเหงมารดาได้ก็ตาม แต่การที่นางตาลไม่ได้กระทำโต้ตอบนายหนึ่งในทันที แต่กว่าจะกระทำก็เป็นอีกวันหนึ่งหลังจากที่มีการตบหน้าแล้ว จึงไม่ถือว่าได้กระทำต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น อันทำให้การกระทำของนางตาลไม่ใช่กระทำบันดาลโทสะตามกฎหมายที่จะได้รับการลดโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72

กล่าวโดยสรุปในประเด็นที่สองนี้ นางตาลต้องรับผิดชอบฐานพยายามฆ่านายหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 และต้องรับผิดชอบฆ่านางสาวปุย โดยพลาดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 60 โดยไม่มีเหตุในการลดโทษเพราะบันดาลโทสะ ตามมาตรา 72

สรุปแล้ว นายหนึ่ง และนางตาลมีความรับผิดชอบต่อไปนี้

- (1) นายหนึ่งต้องรับผิดชอบทำร้ายร่างกายผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 โดยไม่มีเหตุยกเว้นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 82 และไม่มีเหตุในการลดโทษเพราะบันดาลโทสะ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 72
- (2) นางตาลต้องรับผิดชอบพยายามฆ่านายหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 และต้องรับผิดชอบฆ่านางสาวปุยโดยพลาด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ประกอบมาตรา 60 โดยไม่มีเหตุในการลดโทษเพราะเป็นบันดาลโทสะ ตามมาตรา 72

ตัวอย่างการตอบแบบถามความรับผิดชอบหลายหลายคน

ตัวอย่างคำถาม

ค.ช.ม่วงอายุ 6 ขวบ ต้องการฆ่านายแดงเพราะนายแดงเป็นผู้ที่ลอบฆ่าบิดาของ ค.ช.ม่วงถึงแก่ความตาย ค.ช.ม่วง ไม่กล้าฆ่านายแดง ค.ช.ม่วงจึง ไปปรึกษากับนายเหลือง นายเหลืองรู้จักกับนายฟ้าซึ่งเป็นนักสะกดจิต นายเหลืองจึงเขียนจดหมายแนะนำตัว ค.ช.ม่วง และให้ ค.ช.ม่วงถือจดหมายไปหานายฟ้าเพื่อให้สะกดจิตให้ เมื่อ ค.ช.ม่วงไปพบกับนายฟ้าแล้ว นายฟ้าจึงทำพิธีสะกดจิตให้แก่ ค.ช.ม่วงและสั่งให้ ค.ช.ม่วงหยิบปืนไปยิงนายแดง นายเขียวซึ่งเป็นคนวิกลจริตและเป็นศัตรูของนายแดงและอยากให้นายแดงตายได้ทราบเรื่องราวโดยตลอด นายเขียวจึงคอยเปิดประตูหน้าต่างของนายแดงไว้ โดยประสงค์ที่จะให้ ค.ช.ม่วงเดินเข้าไปฆ่านายแดงทางประตูหน้าต่างของนายแดงนั้น แต่นายฟ้าได้สะกดจิต ค.ช.ม่วงให้เดินเข้าทางประตูหลังห้องนายแดง เมื่อ ค.ช.ม่วงเดินเข้าไปในห้องของนายแดงแล้ว นายฟ้าได้สะกดจิตสั่งให้ ค.ช.ม่วงยิงนายแดงให้ตาย นายแดงถูกยิงแต่ไม่ตาย

ค.ช.ม่วง นายเหลือง นายฟ้า และนายเขียว จะมีความรับผิดชอบทางอาญาอย่างไรบ้าง

คำตอบ

กรณีตามปัญหา ประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักกฎหมายไว้ ดังนี้

- 1).....
-
- 2)
-
- 3)
-

ความรับผิดชอบของ ค.ช.ม่วง ต้องถือว่า ค.ช.ม่วงมีการกระทำแม้ว่าขณะที่ ค.ช.ม่วงยิงนายแดงนั้น ค.ช.ม่วงจะถูกสะกดจิตก็ตาม แต่การกระทำของ ค.ช.ม่วงเริ่มตั้งแต่คิดที่จะฆ่านายแดง การไปปรึกษานายเหลือง รวมถึงการยอมให้นายฟ้าสะกดจิตให้ ระหว่างที่ ค.ช.ม่วงยิงนายแดง แม้ว่า ค.ช.ม่วงจะ ไม่รู้สำนึกเพราะถูกสะกดจิตแต่ก็ถือว่าเป็นผลของการกระทำนั้น ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนถูกสะกดจิตแล้ว

ค.ช.ม่วงผิดฐานพยายามฆ่านายแดง แต่ ค.ช.ม่วงไม่ต้องรับโทษเพราะอายุไม่เกิน 7 ปี กฎหมายยกเว้นโทษในความผิดที่กระทำลงไป

ความรับผิดชอบของนายเหลือง ถือว่านายเหลืองเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานพยายามฆ่าของ ค.ช.ม่วง เพราะเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ ค.ช.ม่วงกระทำความผิด “ก่อน” การกระทำความผิดตามมาตรา 86 และเมื่อปรากฏว่าความผิดที่สนับสนุนนั้นได้กระทำถึงขั้นพยายามแล้ว นายเหลืองจึงมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้สนับสนุนได้

ความรับผิดชอบของนายฟ้า ถือว่านายฟ้าเป็นตัวการร่วมฆ่ากับ ค.ช.ม่วงในการกระทำความผิดฐานพยายามฆ่านายแดง เพราะนายฟ้าและ ค.ช.ม่วงมีเจตนาร่วมกันกระทำความผิด และมีกระทำความร่วมมือกันอันเข้าลักษณะตัวการ นายฟ้าจึงมีความผิดฐานพยายามฆ่านายแดง

ความรับผิดชอบของนายเขียว นายเขียวไม่มีความผิดในฐานะเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานพยายามฆ่าคนของ ค.ช.ม่วง เพราะความเป็นจริงนายเขียวมิได้ช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ ค.ช.ม่วงกระทำความผิดแต่อย่างใด เนื่องจาก ค.ช.ม่วงเดินเข้าประตูหลังห้อง มิใช่ประตูหน้าห้องที่นายเขียวคอยเปิดไว้ให้ และข้อเท็จจริงก็ไม่ปรากฏว่านายเขียวได้นัดแนะกับนายฟ้าหรือ ค.ช.ม่วงให้มาทำการฆ่านายแดง อันจะถือได้ว่าเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกอันเป็นเหตุให้มีการฆ่านายแดงขึ้น

เมื่อนายเขียวไม่มีความผิด จึงไม่ต้องพิจารณาถึงความวิกลจริตของนายเขียวว่าจะเข้าข่ายที่กฎหมายยกเว้นโทษให้หรือไม่เพียงใด

การที่ ค.ช.ม่วงได้รับยกเว้นโทษเพราะอายุน้อยนั้น เป็นเหตุส่วนตัวของ ค.ช.ม่วงเองจึงไม่มีผลดีต่อ นายเหลือง (ผู้สนับสนุน) ต่อนายฟ้า (ตัวการ) ด้วย สำหรับนายเขียวไม่ต้องพิจารณา เพราะไม่เป็นผู้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดของ ค.ช.ม่วงแต่อย่างใด

การวิเคราะห์คำถามวิชากฎหมาย

การวิเคราะห์คำถามเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักศึกษา เพราะการวิเคราะห์คำถามที่ถูกต้องจะนำไปสู่การตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง

วิธีการวิเคราะห์คำถามเริ่มด้วยการอ่านคำถามหรือข้อสอบอย่างช้า ๆ มีสติและสมาธิทำความเข้าใจกับคำถามว่า ต้องการถามอะไรหรือทดสอบอะไร คือการจับประเด็นคำถามนั่นเอง แต่ก็มักจะปรากฏอยู่เสมอว่า เมื่อท่านอ่านข้อสอบจบข้อแล้วก็ยังไม่ทราบว่าจะถามอะไรหรือยังจับประเด็นไม่ได้ ผู้เขียนขอเสนอวิธีที่จะช่วยให้ท่านจับประเด็นคำถามได้ถูกต้องและง่ายขึ้นคือ ในขณะที่ท่านอ่านข้อสอบเมื่ออ่านถึงชื่อบุคคลหรือสถานที่ก็ให้ทำเครื่องหมายโดยวงกลมชื่อนั้น ๆ ไว้ ส่วนข้อความสำคัญก็ให้ขีดเส้นใต้ไว้ และหากนึกตัวบทกฎหมายหรือคำพิพากษากฎีกาที่เกี่ยวข้องได้ในขณะนั้น ก็ให้เขียนย่อ ๆ ไว้ในข้อสอบหรือที่ว่างข้างข้อสอบนั้น แต่ทั้งนี้ต้องระวังว่ามีคำสั่งหรือระเบียบการสอบห้ามมิให้ขีดเขียนในกระดาษคำถามหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีข้อห้ามดังกล่าว วิธีการวงกลมชื่อบุคคลหรือสถานที่นี้จะช่วยให้ท่านไม่พลาด กรณีในคำถามมีตัวละครเป็นชื่อบุคคลหลายคน

ข้อแนะนำในการจับประเด็นข้อสอบอุทธรณ์
โปรดอ่านคำถามอุทธรณ์ดังต่อไปนี้

นายแสวงขับรถโดยประมาทเกินเลื้อ ชนนางอรชรหญิงหม้ายซึ่งตั้งครรภ์ได้ 7 เดือนเศษ เป็นเหตุให้สมองของทารกในครรภ์ได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ต่อมานางอรชรได้คลอดบุตรออกมา คือ คช.ประสาธ ปรากฏว่า คช.ประสาธมีอาการวิกลจริตเพราะสมองได้รับความกระทบกระเทือนขณะอยู่ใน

ครรรภ์ นางอรชรจึงได้ยื่นฟ้องนายแสวงต่อศาลแทน คช.ประสาท เรียกค่าสินไหมทดแทน โดยอ้างว่านายแสวงประมาทเดินเล่อทำให้ คช.ประสาทวิกลจริต นายแสวงให้การต่อสู้ว่า คช.ประสาทไม่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน เพราะในขณะที่ตนขับรถชนนางอรชรนั้น คช.ประสาทยังไม่มีสภาพบุคคล จึงยังไม่มีสิทธิใด ๆ ให้ผู้อื่นละเมิดได้ ขอให้ศาลยกฟ้อง ข้อต่อสู้ของนายแสวงฟังขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

อนึ่ง เมื่อ คช.ประสาทมีอายุ 17 ปีเศษ ได้ซื้อรองเท้าจากร้านศึกษาภัณฑ์พานิชมา 1 คู่ในราคา 35 บาท สัญญาซื้อขายรายนี้จะมผลสมบูรณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อแนะนำเบื้องต้นในการจับประเด็น

- (1) ชัดเส้นใต้ หรือทำสัญลักษณ์ ข้อเท็จจริงในคำถามซึ่งมีนัยในทางกฎหมาย (หมายถึง ข้อเท็จจริงนั้นน่าจะก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง) เพราะนักศึกษาต้องพูดถึงเวลาปรับบท
- (2) พิจารณาคำข้อเท็จจริง หรือข้อความในคำถามที่นักศึกษาได้ชัดเจนได้ไว้ทั้งหมด แล้ววิเคราะห์ว่ามีหลักกฎหมายที่นักศึกษาได้ศึกษามาในเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้น ๆ บ้าง
- (3) ใส่ตัวเลขหรือสัญลักษณ์เหนือประโยคหรือวลีที่โจทย์ถามทุก ๆ คำถามเสมอ เนื่องจากว่าสุดท้ายแล้วเมื่อนักศึกษาสรุปคำถาม นักศึกษาจะต้องสรุปตอบตามคำถามที่โจทย์ถามในทุกคำถาม

นายแสวงขับรถโดยประมาทเดินเล่อ ชนนางอรชรหญิงหม้ายซึ่งตั้งครรรภ์ได้ 7 เดือนเศษ เป็นเหตุให้สมองของทารกในครรรภ์ได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ต่อมานางอรชรได้คลอดบุตรออกมา คือ คช.ประสาท ปรากฏว่า คช.ประสาทมีอาการวิกลจริตเพราะสมองได้รับความกระทบกระเทือนขณะอยู่ในครรรภ์ นางอรชรจึงได้ยื่นฟ้องนายแสวงต่อศาลแทน คช.ประสาท เรียกค่าสินไหมทดแทน โดยอ้างว่านายแสวงประมาทเดินเล่อทำให้ คช.ประสาทวิกลจริต นายแสวงให้การต่อสู้ว่า คช.ประสาทไม่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน [เพราะในขณะที่ตนขับรถชนนางอรชรนั้น คช.ประสาทยังไม่มีสภาพบุคคล จึงยังไม่มีสิทธิใด ๆ ให้ผู้อื่นละเมิดได้] ขอให้ศาลยกฟ้อง ข้อต่อสู้ของนายแสวงฟังขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

อนึ่ง เมื่อ คช.ประสาทมี [อายุ 17 ปีเศษ] ได้ [ซื้อรองเท้า] จากร้านศึกษาภัณฑ์พานิชมา 1 คู่ใน [ราคา 35 บาท] สัญญาซื้อขายรายนี้จะมผลสมบูรณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

นักศึกษาจะสังเกตว่า คำถามข้างต้น มี 2 ย่อหน้า แต่ละย่อหน้าจะมีข้อเท็จจริงที่ให้นักศึกษาวินิจฉัย โดยโจทย์ได้ตั้งคำถามอยู่ 2 คำถาม ด้วยกัน โดยย่อหน้าแรก 1 คำถาม และในย่อหน้าที่สอง อีก 1 คำถาม (สังเกตตัวเลข (1) และ (2))

ประเด็นในย่อหน้าแรก

(ก) นักศึกษาจะพบว่าข้อเท็จจริงที่โจทย์ให้มา คือ นายแสวงขับรถชนนางอรชรหญิงมีครรรภ์จนทารกในครรรภ์ได้รับบาดเจ็บ เท่ากับเป็นกรณีที่ทารกในครรรภ์ถูกละเมิดสิทธิในร่างกาย นางอรชรในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมจึงฟ้องแทนเด็กชายประสาท (ทารกในครรรภ์) ซึ่งถูกละเมิดสิทธิ ข้อเท็จจริงที่โจทย์ให้มานี้

นักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรที่เรียนมา หากนักศึกษายังไม่ออก นักศึกษาลองสังเกตข้อเท็จจริงที่ได้ขีดเส้นใต้ ซึ่งมีความว่า “เพราะในขณะที่ตนขับรถชนนางอรชรนั้น ดช.ประสาทยังไม่มีสภาพบุคคล จึงยังไม่มีสิทธิใด ๆ ให้ผู้อื่นละเมิดได้” ข้อเท็จจริงในส่วนนี้อาจจะกล่าวได้ว่าแสดงให้เห็นถึงประเด็นที่โจทย์ถามชัดเจนพอสมควร กล่าวคือ นายแสวงต่อสู้ว่าทารกในครรภ์มารดา แม้ไม่มีสิทธิฟ้องให้คนรับผิดฐานละเมิด เพราะขณะที่ถูกชนยังไม่มีสภาพบุคคล เมื่อไม่มีสภาพบุคคลก็ไม่มีสิทธิ จะเห็นได้ว่าเป็นการต่อสู้ว่าทารกในครรภ์มารดา ยังไม่มีสภาพบุคคล จึงยังไม่มีสิทธิ

(ข) หลักกฎหมายที่กล่าวถึงเรื่องสิทธิของทารกในครรภ์มารดา คือ มาตรา 15

ดังนั้นในย่อหน้าแรก จึงมีประเด็นที่โจทย์ถาม 1 ประเด็น คือ “ประเด็นสิทธิของทารกในครรภ์มารดา”

ประเด็นในย่อหน้าที่สอง

(ก) พิจารณาข้อเท็จจริงที่ขีดเส้นใต้ในย่อหน้าที่สองทั้งหมด ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (1) “อายุ 17 ปีเศษ” (2) “ซื้อรองเท้า” (3) “ราคา 35 บาท”

นักศึกษาคงพบว่า

(1) อายุ 17 ปี – ตามที่ได้ศึกษามากกล่าวถึงเรื่องอายุ และอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ ก็จะเป็นเรื่องของผู้เยาว์ มาตรา 19

(2) ซื้อรองเท้า- รองเท้าราคาเพียง 35 บาท เกี่ยวพันกับนิติกรรมที่ผู้เยาว์ทำ ซึ่งอาจจะเข้าข้อยกเว้นที่ผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมได้ หากนิติกรรมนั้นจำเป็นต่อการดำรงชีพและสมแก่ฐานะานุรูป เป็นกรณีตาม มาตรา 24

(ข) หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง (1) คือ มาตรา 19 ข้อเท็จจริง (2) คือ มาตรา 21 และข้อเท็จจริง (3) คือ มาตรา 24

ดังนั้นประเด็นของคำถามในย่อหน้าที่สอง จึงมีอยู่ 3 ประเด็น คือ 1. ผู้เยาว์ 2. ผู้เยาว์ทำนิติกรรม 3. นิติกรรมที่สมแก่ฐานะานุรูปและจำเป็นต่อการดำรงชีพ

นักศึกษาลองวิเคราะห์คำถามดังต่อไปนี้

นายจตุพร อายุ 18 ปี ได้จดทะเบียนสมรสกับนางสาวสุดสวยอายุ 18 ปี โดยทั้งสองฝ่ายได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หลังสมรสได้ 3 เดือน นายจตุพรกลายเป็นคนวิกลจริตแต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้นายจตุพรเป็นคนไร้ความสามารถ อีกหนึ่งเดือนต่อมา นายจตุพรได้ไปซื้อรถยนต์จากนายเกรียงอายุ 21 ปี โดยขณะทำการซื้อขายกันนั้นรู้อยู่ว่านายจตุพรเป็นคนวิกลจริต ดังนี้ สัญญาซื้อขายนี้ตกเป็นโมฆียะเพราะความเป็นผู้เยาว์หรือความเป็นคนวิกลจริตของนายจตุพรหรือไม่เพราะเหตุใด (แก้ตัว/2526)

นักศึกษาอาจจะเห็นประเด็นในข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

นายจตุพร อายุ 18 ปี ได้จดทะเบียนสมรสกับนางสาวสุดสวยอายุ 18 ปี โดยทั้งสองฝ่ายได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หลังสมรสได้ 3 เดือน นายจตุพรกลายเป็นคนวิกลจริตแต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้นายจตุพรเป็นคนไร้ความสามารถ อีกหนึ่งเดือนต่อมา นายจตุพรได้ไปซื้อรถยนต์จากนายเกรียงอายุ 21 ปี โดยขณะทำการซื้อขายกันนั้นรู้ยู่่านายจตุพรเป็นคนวิกลจริต ดังนี้ สัญญาซื้อขายนี้ตกเป็นโมฆียะเพราะความเป็นผู้เยาว์หรือความเป็นคนวิกลจริตของนายจตุพรหรือไม่เพราะเหตุใด (แก้ตัว/2526)

(ก) หากพิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่ขีดเส้นใต้ทั้งหมด จะมีดังนี้ (1) นายจตุพรอายุ 18 ปี และนางสาวสุดสวยอายุ 18 ปี (2) จดทะเบียนสมรส (3) เป็นคนวิกลจริตแต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้นายจตุพรเป็นคนไร้ความสามารถ (4) ซื้อรถยนต์ (5) นายเกรียงอายุ 21 ปี (6) รู้ยู่่านายจตุพรเป็นคนวิกลจริตจากข้อเท็จจริงทั้งหมดจะพบว่า

(1) นายจตุพรอายุ 18 ปี และนางสาวสุดสวยอายุ 18 ปี - เป็นเรื่องของอายุ อายุยังไม่ได้ครบ 20 ปี บริบูรณ์ยังเป็นผู้เยาว์ มาตรา 19

(2) จดทะเบียนสมรส “ชายและหญิงที่อายุ 17 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปอาจบรรลุนิติภาวะได้ด้วยการสมรส มาตรา 20

(3) เป็นคนวิกลจริตแต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้นายจตุพรเป็นคนไร้ความสามารถ... คนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ มีความสามารถเหมือนกับคนปกติ เว้นแต่จะเข้าเงื่อนไขมาตรา 30

(4) ซื้อรถ- เป็นการทำนิติกรรม กรณีผู้เยาว์ทำนิติกรรม เข้ามาตรา 21 ถ้าคนวิกลจริตทำนิติกรรมก็ต้องพิจารณา มาตรา 30

(5) นายเกรียงอายุ 21 ปี บริบูรณ์ – นายเกรียงบรรลุนิติภาวะแล้ว มาตรา 19

(6) รู้ยู่่านายจตุพรเป็นคนวิกลจริต – กรณีคนวิกลจริตทำนิติกรรมและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้ยู่ถึงความวิกลจริต เป็นกรณีตาม มาตรา 30

(ข) หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง ได้แก่ มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21 มาตรา 30 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องประกอบกับข้อเท็จจริงแล้ว ก็จะได้ประเด็นตามปัญหาอุทธรณ์ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะได้ด้วยการสมรส

(2) การทำนิติกรรมของผู้เยาว์

(3) การทำนิติกรรมของคนวิกลจริต

นักศึกษาบางคนอาจเขียนประเด็นด้วยการตั้งเป็นคำถาม ซึ่งอาจจะเขียนได้ง่ายกว่า อันได้แก่

(1) นายจตุพร กับนางสาวสุดสวย เป็นผู้เยาว์หรือไม่

(2) นายจตุพรและนางสาวสุดสวยบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสหรือไม่

(3) นิติกรรมที่นายจตุพรทำขึ้นตกเป็นโมฆียะเพราะความเป็นผู้เยาว์หรือไม่

(4) นิติกรรมที่นายจตุพรทำขึ้นตกเป็นโมฆียะเพราะความเป็นคนวิกลจริตหรือไม่

สรุปการจับประเด็น

การจับประเด็นนั้นอาจทำได้ด้วยการหาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง และหลักกฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องของอะไร เรื่องนั้น ๆ ก็คือ ประเด็นของคำถามนั่นเอง เช่น เราเห็นข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่ผู้เยาว์ไปซื้อรองเท้า เป็นเรื่องของมาตรา 21 ซึ่งก็คือ หลักการทำนิติกรรมของผู้เยาว์นั่นเอง

นอกจากการวางแผนการเขียนคำถามและการวิเคราะห์คำถามที่ยกมาแล้ว รายละเอียดในการเขียนตอบโดยเฉพาะการยกหลักกฎหมายก็มีผู้สงสัยว่า ควรจะยกมาเขียนอย่างไรจะยกมาทั้งหมด หรือเอามาเฉพาะที่ใช้ในการวินิจฉัยปัญหาและจำเป็นหรือไม่ว่าจะต้องเขียนให้เหมือนในตัวอย่างทุกตัวอักษร

การวางหลักกฎหมายจะใช้คำเปิดวรรคว่ากรณีตามปัญหาประมวลกฎหมายอาญาวางหลักกฎหมายไว้ว่า... ไม่ได้เขียนว่าบัญญัติว่า ซึ่งจะต้องลอกความในตัวอย่างเขียนไว้ให้เหมือนและถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในตัวบทนั้น ๆ จะผิดเพี้ยนมิได้ ซึ่งเป็นการยากที่ปุถุชนธรรมดาจะทำได้ จึงให้ใช้คำว่า วางหลักกฎหมาย หรือวางหลัก แทน

สำหรับเลขมาตราและเลขคำพิพากษาศาลฎีกา การใส่เลขมาตราหรือเลขคำพิพากษาศาลฎีกาในคำตอบนั้น เหมาะสำหรับผู้ที่มีพื้นฐานใจจริง ๆ เพราะแสดงถึงความเก่งเป็นพิเศษของผู้เข้าสอบผู้นั้น แต่ถ้าไม่ใส่เลขมาตราหรือเลขคำพิพากษาศาลฎีกาก็ไม่ทำให้เสียคะแนน ในทางตรงข้ามถ้าเขียนเลขมาตราหรือเลขคำพิพากษาศาลฎีกาผิดก็จะถูกตัดคะแนนเสียอีก

ตามที่ได้กล่าวมานี้ ก็ไม่ได้ต้องการให้นักศึกษาต้องยึดถือปฏิบัติตามทุกขั้นตอนแต่ต้องการให้นักศึกษาที่กำลังกังวลใจในการเขียนตอบข้อสอบอัตนัย และยังไม่มีความสามารถในการเขียนตอบได้นำไปพิจารณา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในแนวทางการเขียนของตนเอง เพราะโครงสร้างการเขียนตอบนี้ไม่ใช่หลักเกณฑ์ตายตัวในการตอบข้อสอบอัตนัย หากนักศึกษาฝึกเขียนตอบ จับประเด็นคำถามอย่างสม่ำเสมอ ก็จะได้แนวทางการเขียนตอบของตนเอง เพราะผู้เขียนเองก็ไม่ใช้แบบการเขียนตอบเช่นนี้เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบคำถามเป็นสำคัญ แต่ในโครงสร้างคำตอบก็ยังคงยึดถือแบบการเขียนตอบนี้

สุดท้ายนี้ก็หวังว่านักศึกษา อาจได้ใช้เป็นประโยชน์ในการตอบข้อสอบทางกฎหมายบ้างไม่มากก็น้อย

ศักดา ดอกแก้ว

นิติกรประจำวิทยาเขตบางนา

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้เรียบเรียง

อ้างอิง

- ศาสตราจารย์ธานี กรัยวิเชียร อภิชน จันทรเสน, คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- ยงยศ เอี่ยมทอง, ยุทธศาสตร์การพัฒนาอัครริยะแห่งภูมิปัญญา, กรุงเทพมหานคร, 2538.
- มานิตย์ จุมปา, การศึกษากฎหมายและการตอบข้อสอบกฎหมาย (สำหรับผู้เริ่มต้น), พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร, นิติธรรม, 2547.
- ภัทรา อยู่สำราญสุข, รามฯ รพี' 48, กรุงเทพมหานคร, 2548.
- สัญญา ธรรมศักดิ์, ความสำเร็จในชีวิต, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2509.
- หยุด แสงอุทัย, การศึกษาวิชากฎหมาย, กรุงเทพมหานคร.
- รองศาสตราจารย์วินัย ถ้ำเลิศ, คำแนะนำในการศึกษาและการเขียนตอบข้อสอบวิชากฎหมาย, ซีทแจก นักศึกษาชั้นปีที่ 1, กรุงเทพมหานคร, 2549.
- มุนินทร์ พงศาปาน, “แนวทางในการตอบข้อสอบกฎหมาย” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป (น.100),ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547
- เกียรติขจร วัฒนสวัสดิ์,คำถามและแนวคำตอบกฎหมายอาญา,กรุงเทพมหานคร,จริยธรรมพิมพ์, 2548.